

Пытартыш жапыште мошенник-влак, түрлө йоным кучылтын, ег-влакым ондалкалат.

Нуно икмыняр схеме дене пашам ыштат:

1. Банкын лүдыкшыдымылык службыж гыч улына. Тендан картда гыч түрлө операцийым ышташ төчат манын ойлат.

Тыге Йошкар-Олаште илыше 57 ияш ўдырамашлан августышто банк пашаен улам манын йынгыртеныт. Карт гыч оксам шолыштво нерген увертареныт. Тыге ышташ огыл манын, оксам резерв счѣтыш колташ темленыт. Вара пуйто вес банк пашаенлан кусареныт. Тудо картын тичмаш данныйжым да кум цифрым ойлаш йодын. Тыге карт гыч 107 тўжемым шолыштыныт.

Тидын дене гына серлаген огытыл. Тудын лўмжө дене кредитым налме нерген ойленыт. Тудым петыраш манын, вес организацийыште кредитым налаш темленыт да банк пўртылта манын ўшандареныт. Тудо чыла йодмым шуктен да 3,8 млн тенгелан ондалалтын.

Шарныза! Банк пашаен-влак нигунам карт данныйым огыт йод. Карт шотышто иктаж-могай йодыш лектеш гын, экшыкым шке корандат. А банк пашаен улам манын йынгыртыше-влак дене ида мутлане. Банк карт шенгелне улшо номер дене «шокшо линейыш» йынгыртыза але банкын лишыл пўлкашкыже миен толза да чыла рашемдыза.

2. Номерым вашталтен, МВД пашаен семын йынгыртат.

Йошкар-Олаште илыше 34 ияш ўдырамашлан ондак банк гыч йынгыртеныт да тудын лўмжө дене 250 тўжем тенгеаш кредитым налнешт манын увертареныт. Мошенник-влак оксам налын ынышт керт манын, эше ик кредитым налаш улшо парымым петыраш темленыт. Тыгак лишыл жапыште МВД пашаен-влак йынгыртат манын ойленыт. Ик жап гыч МВД-н республикысе пўлка номерже гыч йынгыртеныт да банк пашаенгын йодмыжым шукташ темленыт. Ўдырамаш банк пашаен улам манше енын чыла йодмыжым шуктен да 200 тўжем тенге кредитым налын, шым телефон номерыш колтен.

Шарныза! Кугыжаныш, правоохрнительный але финансовый учрежденийласе официальный номерла гыч йынгыртат гын, тиде номер дене уэш йынгыртыза да чыла рашемдыза.

3. Соцкыллаште кугу финансовый организацийла түрлө акцияым эртарат.

Мутлан, У Торъял посѣлко гыч 40 ияш ўдырамаш ик соцкылыште Российын ик банкшын тўшкаштыже акцияым ужын. Тиде акция нерген увертарымашым шке лаштыкыштыже веранден. Вес кечын тудлан возеныт да пуйто оксам колташ карт данныйым да смс-кодым йодыныт. Ўдырамаш нимом шоналтыде, йодмашым шуктен. Тыге картше гыч 10 тўжем тенге йомын.

Шарныза! Телефон дене йынгыртыше тендан банк картдан данныйжым, кум числа кодым але телефон номерыш толшо смс-серыш гыч кодым йодеш гын, ида ойло. Тендан лўмдам да ача лўмдам ойлат гынат, ида ўшане!

4. Ужалыме-налме нерген уверым пуышо «Авито» да моло сайтлаште ондалат.

Мутлан, ик пörьен машиналан креслым ужалыме нерген уверым ужын. Ужалыше дене кутырен келшен да куд тўжем тенгем картышкыже колтен. Но сату толын шуын огыл. А ужалыше дене кыл йомын.

Але вес пример. 35 ияш пörьен Интернет лаштыкыште тыгак диваным ужалыме нерген уверым луктын. Ик жап гыч налаш кумылан ең йынгыртен да оксам картыш колташ сөрен. Тидлан банкомат деке каяш да йодмыжым шукташ йодын. Тыге ужалышын картше гыч 14 тўжем тенгем шолыштыныт.

Ушештарена: карт даныйым нигö палышаш огыл, поснак телефон дене йынгыртыше ең!

5. Соцкыллаште оксам арымеш йодмаш.

Тыгай сўрет кызыт чўчкыдын вашлиялтеш. Соцсетьыште иктаж туткар але ойго лийме нерген ойлат да оксам йодын возат. Тыге айдеме ондалалтеш да мошенниклан оксам колта.

Шотыш налза: эн ондак тиде ең дене йынгыртыза але родыж гоч рашемдыза.

6. Кугыжаныш кучем органын пашаенже семын йынгыртат.

Мутлан, Медведево районысо ик школ директорлан прокуратур гыч улам манын йынгыртеныт да, прокуратурыш толын, кидпалым шындаш йодыныт. Ик жап гыч уэш йынгыр пурен. Тудлан толшыжла кок сим-картым налаш да тушко 300 тенге дене пышташ кўштеныт. Вуйлатыше йодмым шуктен. Ондалалтмыжым прокуратурыш толын шумекыже веле умылен.

7. Ондалчык пöлек.

23ияш рвезылан интернет-лаштыкыште сото телефоным модын налмыж нерген серыш толын. Но сатум колтымылан, страховкылан да налоглан оксам колташ йодыныт. Тыге рвезе 1222 тўжем тенге оксам йомдарен.

Шарныза: яра сыр капканыште гына. Телефоным я вес сатум модын налме нерген серыш-влакым почде, телефонда гыч ўштса.

8. Газ да социал службо пашаен-влак улам манын ўшандарат.

75 ияш ўдырамаш деке социал службо пашаен улына манын, кум ўдырамаш пурен. Кок ўдырамаш илалше еным кухньюм ончалаш ўжын, а иктыже вес пöлемыште кодыт. Нунын кайымекышт, озавате шöртнö сöрастарыш-влак йоммым ужын.

Тўткö лийза! Пöртышкыда але пачерышкыда палыдыме еным ида пурто, документыштым йодса. А вара тиде службыш але организацийыш йынгыртен, тыгай пашаен-влак толшаш улыт мо, рашемдыза.

9. Кредитым налаш полшат.

Пытартыш жапыште тыгак ең-влак деч тыгай сынан вуйшиймашат пура. Банк пашаен семын йынгыртат да кредитым налаш темлат.

Йошкар-Олаште илыше 29 ияш ўдыр интернет-сайтлаште кредитым налаш йодмашым коден. Тыге тудлан вигак йынгыртеныт да кредитым пуат манын ойленыт. Но ончыч вич тўжем тенгем колташ йодыныт. Умбақыже страхованийлан оксам йодыныт. Тыге ўдыр 77 тўжем тенгем йомдарен.

10. Инвестиционный проект-влак.

Тиде йўнымат мошенник-шамыч кумдан кучылтыт.

40 ияш ўдырамаш Интернетыште ик брокер сайтыш ушнен. Вара тудлан консультант возен да вкладым ышташ полышыжым темлен. Тидлан палемдыме счётшы оксам пышташ кўштен. Тыге ўдырамаш 2295 000 тенгем тушко колтен. Тиде оксам уэш налаш тўналмыж годым консультант тетла вашештен огыл.

11. Вес енын картше дене пайдаланымаш.

Козьмодемьянск олаште илыше 60 ияш ўдырамаш картшым йомдарен. А вара тушеч оласе тўрлө кевытыштыже 1500 тенгелан тўленыт. Титаканым муыныт. Картым верештше 60 ияш пўрўен ен окса дене пайдаланен.

Ен карт дене тўлаш огеш лий! Картым муында гын, банкыш йынгыртен увертарыза

Полиций пашаен-влак ушештарат: ни гунам да ни гўлан банк карт даныйдам ида ойло. Банк пашаен-влак даныйым йодшаш огытыл. Интернет-сайтлаште сатум налмыда годым тўткў лийза! Тергыме сайтлаште да кужу жап пашам ыштыше ужалыше деч веле сатум налза.